

Александра Панић

821.111(73).09-31 Офил Ц.

Факултет за медије и комуникације

Универзитет Сингидунум

<https://doi.org/10.18485/knjiz.2024.14.14.4>

alex@alexandrapanic.com

<https://orcid.org/0009-0005-5625-4813>

Оригинални научни чланак

Еколошка анксиозност и некрополитичке динамике у роману *Време* Џени Офил

Климатске промене су глобално препознате као једна од најозбиљнијих здравствених претњи 21. века. Утицаји спорих, постепених климатских промена и њихових ефеката на ментално здравље појединца манифестују се појавом еколошке анксиозности. Овај рад истражује пресецање Ашил Мбембеове (Achille Mbembe) теорије некрополитике и концепта еколошке анксиозности, приказане у роману *Време* (Weather) америчке књижевнице Џени Офил (Jenny Offill). Критичком анализом текста, откривамо како наратив обухвата свеprisутан осећај егзистенцијалног страха и анксиозности који произилази из размишљања о предстојећој еколошкој кризи. Роман функционише као микрокосмос за испитивање политичких и друштвених механизма који одлучују ко има право на живот, а ко је осуђен да се суочи са последицама еколошког занемаривања. Повезујући лично са политичким, дело Офил открива дубоку везу између индивидуалних анксиозности и некрополитичких сила савременог доба. Циљ рада је да покаже како роман *Време* Џени Офил успешно осликава растућу еколошку анксиозност нашег времена, изазивајући нас да се суочимо са карактеристикама света у којем живимо, прожетог некрополитичким динамикама.

Кључне речи: Еколошка анксиозност, некрополитика, климатске промене, климатска фикција, екофеминизам.

1. Увод

Инструктори за опстанак кажу: *Сабери се или умри.*¹

Климатске промене су глобално препознате као једна од најозбиљнијих здравствених претњи 21. века. Спорне, постепене климатске промене и њихов утицај на ментално здравље појединца доводе до појаве еколошке анксиозности, која се најједноставније

¹ Наведена реченица је одломак из књиге *Време* Џени Офил (Offill 2020: 74). Овај одломак, као и сви даљи одломци из књиге, у мом су преводу.

може описати као „узнемиреност која настаје када постанемо свесни климатских промена и истовремено бринемо о будућности” (Coffeya et al. 2021: 1). Након успеха романа *Време (Weather)*, америчке књижевнице Џени Офил (Jenny Offill), еколошка анксиозност је постала значајна тема у савременој америчкој књижевности. Овај роман из 2020. године, суптилно приказује како некрополитичке структуре које утичу на наше животе обликују индивидуалне и колективне страхове повезане са еколошким колапсом. *Време* има експерименталну, фрагментирану структуру сачињену из вињета из визуре протагонисткиње Лизи Бенсон (Lizzie Benson). Ове вињете, својим непосредним и на моменте узнемирујућим тоном, успешно преносе осећај ургенције и омогућавају читаоцу да доживи интензитет еколошке анксиозности савременог друштва.

Некрополитика је термин који увео камерунски филозоф Ашил Мбембе (Achille Mbembe) и односи се на употребу друштвене и политичке моћи у одлучивању ко и како може да живи, односно ко и како мора да умре (Mbembe 2019). У самом центру теорије о некрополитици, налази се Фукоова идеја о суверенитету. Како објашњава Мбембе, бити суверен, значи вршити контролу над смртношћу, чиме се живот дефинише као испољавање и манифестација моћи (Mbembe 2019: 66). Рат остаје један од „начина успостављања суверенитета” (Исто) од кога се у модерном свету полако удаљавамо, док се некрополитика и некрополитичка моћ прожимају у различите сфере политичког и друштвеног живота. Мбембеов концепт некрополитике проширује Фукоове² концепте биополитике и биомоћи [biopower]. Мбембе објашњава да биомоћ функционише тако што људе дели на оне који могу да живе и оне који морају да умру (Mbembe 2019: 70). Ова моћ се данас манифестује не само кроз директно насиље или убијање, већ и кроз суптилнија деловања као што су искључивање, занемаривање или еколошка деградација.

Мбембе се посебно бави односом који се успоставља између биомоћи с једне стране и стања изузетка [the state of exception] и стања опсаде [the state of seige] са друге. Такође, додатно га интересује и „веза између политике и смрти у системима који функционишу само у ванредном стању [the state of emergency]” (Исто: 71). У контексту еколошке кризе, која нас неминовно уводи у ванредно стање, некрополитика пружа користан теоријски оквир за анализу савремених дилема, укључујући и

² Мишел Фуко је говорио о појму суверенитета и његовог односа према рату и биомоћи на серији предавања на Француском колеџу (College de France) у Паризу. Ова дела су сакупљена и објављена у књизи *Society Must Be Defended: Lectures at the College de France, 1975-1976* (Foucault, Michel. *Society Must Be Defended: Lectures at the College de France, 1975-1976*. Уредници Mauro Bertani и Alessandro Fontana. New York: Picador, 2003.)

еколошку анксиозност. Неједнака изложеност еколошким ризицима и последицама открива некрополитички поредак у коме су неке популације изложеније еколошким катастрофама и климатским променама, док су друге релативно заштићене. Рањивост је често резултат историјских неправди, економских неједнакости и политичке маргинализације, што указује на дубоку повезаност еколошких проблема и некрополитичког управљања.

Овај рад анализира роман *Време* Џени Офил као микрокосмос за истраживање пресека дискурса књижевности са еколошким и некрополитичким дискурсима. Критичком анализом текста, истражујемо како наратив користи осећај егзистенцијалног страха и еколошке анксиозности који проистиче из свести о непосредној еколошкој кризи, и позива нас да се суочимо са некрополитичким стратегијама које обликују друштво и време у којем живимо. Иако дело Џени Офил не нуди конкретан одговор, оно нас подстиче на размишљање о суштинском питању – ко данас има право на „добар живот“, а ко је приморан да се суочи са последицама еколошког занемаривања?

2. Еколошка анксиозност у стварности и фикцији

Термин еколошка анксиозност или еко-анксиозност [Eco-Anxiety] постаје све присутнији у савременој теорији и критици у последњих неколико година. Овај термин обухвата и објашњава „широк спектар негативних емоција повезаних са климатским променама и еколошким претњама” (Pihkala 2021: 119-133). Многе појаве могу изазвати еколошку анксиозност, укључујући губитак биодиверзитета, различите климатске промене, нестанак одређених врста или места (Исто).

Протагонисткиња романа *Време*, Лизи Бенсон, пати од хроничног страха од еколошке пропасти и преплављујућег осећаја ужаса у вези са будућношћу планете. Овај страх се може објаснити најцитиранијим дефиницијама еколошке анксиозности (Clayton et al. 2017). Еколошка анксиозност је још увек недовољно истражена како на теоријском, тако и на емпиријском нивоу. Пану Пихкала објашњава да еколошка анксиозност није анксиозни поремећај, већ психолошки одговор на растућу свест о еколошкој кризи (Pihkala 2021: 119-133). Ипак, како Пихкала упозорава, еколошка анксиозност може да прерасте у поремећај анксиозности или постане претња за ментално здравље појединца (Исто). Поред индивидуалног, еко-анксиозност се може посматрати и као колективно искуство или феномен, јер одражава друштвено разумевање

егзистенцијалних ризика које доноси уништење животне средине. Да бисмо боље разумели овај феномен, потребно је јасно разликовати еко-анксиозност од сличних осећања као што су еко-неспокојство [eco-angst], еко-туга [eco-grief] и еко-кривица [eco-guilt] (Kurth & Pinhkala 2022).

Према Пихкали, еколошка анксиозност може настати као резултат директног или индиректног излагања еколошкој кризи (Pinhkala 2021: 119-133). У савременој књижевности, нарочито у дистопији и климатској фикцији [cli-fi], протагонисти су често директно суочени са еколошким катастрофама, што им омогућава да одмах реагују на борбени начин. Међутим, пошто протагонисткиња романа *Време* само предосећа надолazeћу катастрофу, њено једино реалистично решење за суочавање са својим страховима је да се обучи вештинама за преживљавање.

Бен и ја смо направили листу захтева за наше склониште: обрадиво земљиште, извор воде, приступ железничкој линији, позиција на брду. Јесмо ли на брду због поплава или одбране од напада? И једно и друго. Направићу нам ров за воду, рекао је, а затим је отишао на Интернет да научи како (Offil 2020: 194).

Проблем еколошке анксиозности је слојевит и задире у емоционалне, когнитивне и бихевиоралне димензије. Пихкала (2021) издваја неколико кључних емоција за разумевање еколошке анксиозности: страх, фрустрацију, бес, кривицу и тугу. Протагонисткиња *Времена* објашњава свој највећи страх као страх од „убрзања дана”: „Иако, наводно, такво убрзање не постоји, кунем се да га ја осећам” (Offil: 2020: 18).

Страх од убрзања који прожима Лизи Бенсон отвара дијалог са кључним карактеристикама нашег времена које Мбембе дефинише у *Некрополици* (2019). То укључује „сужавање света” које се осећа кроз глобалне демографске транзиције и нове миграције настале из економских, политичких, културних или еколошких разлога, што слаби критеријуме националне припадности; континуирано редефинисање појма „човек” у контексту опште екологије, где је могућност модификације биолошке и генетске структуре човечанства готово неограничена; увођење рачунара у све аспекте друштвеног живота, што доводи до губитка јасне границе између екрана и стварности; и везу између способности да се добровољно измени људска врста (што Мбембе сматра апсолутним обликом моћи) и моћи капитала (2019: 10-15). Мбембе даље објашњава да се моћ капитала значајно увећала када су берзе почеле да користе вештачку интелигенцију за оптимизацију

кретања ликвидности, тако да се данас време преноса информација између берзе и оператера мери у милисекундима.

Узевши у обзир Мбембеове карактеристике нашег времена, можемо да закључимо да технологија заиста компресује време, свет постаје све ужи и полако се распада, а живот тече на екрану који постаје „пластична и симулирана форма живота” (Исто: 15). Капитал се преноси брзином мисли. Све ове карактеристике савременог доба доприносе константној преокупацији политичким и еколошким питањима, што се одражава праћењем вести, читањем стручне литературе или разговорима о горућим темама.

На бихевиоралном нивоу, еколошка анксиозност се може испољити на различите начине – од ангажовања у активистичким акцијама до парализе и немогућности да се реагује или размишља о будућности. У ову групу реакција спада и престанак планирања будућности због осећаја неизвесности у погледу опстанка планете.

Фактори који повећавају рањивост појединаца или група на еколошку анксиозност укључују пол, старост, изложеност еколошким проблемима и често излагање узнемирујућим вестима о еколошкој кризи (Berry et al. 2018: 282–90). Код млађих жена идентификују се интензивније емоције него код мушкараца (Pihkala 2019).

Како климатске промене и деградација животне средине постају неизбежне, савремена књижевност се позиционира као важан канал за изражавање и истраживање сложених емоција које прате еколошку анксиозност. Аутори и ауторке користе разне жанрове, од књижевне фикције до научне фантастике и дистопије, како би истакли еколошке проблеме и подстакли емотивну и интелектуалну реакцију. Барбара Кингслонер (Barbara Kingslover) у роману *Flight Behavior* (2012) истражује утицај глобалног загревања на екосистеме, приказујући како једно мало и рурално место реагује на откриће колоније монарх лептира. Лори Франкел (Laurie Frankel) се у роману *One Two Three* (2021) бави последицама тровања градске воде које трајно мења град и његово становништво. Ричард Пауерс (Richard Powers) се у роману *The Overstory* (2018) бави уништавањем шума као једним од централних еколошких изазова, док Рут Озеки (Ruth Ozeki) у роману *All Over Creation* (2002), „усмерава пажњу ка односу природног и културног, бавећи се односом пољопривреде и генетског инжињеринга” (Cardozo & Subramaniam 292–310). Прича романа *All Over Creation* је смештена у савремену руралну средину у Ајдаху и прати протагонисткињу Јуми Фулер (Yumi Fuller) која се, након двадесет пет година одсуства, враћа у родно место са троје деце, како би се бринула о остарелим родитељима. Озеки отвара питања

о инвазивним врстама, селекцији биљака и генетском инжењерингу кромпира из различитих визура, укључујући и причу из перспективе једне групе еколошких активиста.

Аутори који се баве биополитичким темама и еколошким питањима често стварају замишљене светове или замишљене сценарије застрашујућих верзија будућности, док други бирају да еколошке теме приказују у садашњем тренутку, или чак ванвременски.

Књижевност која се бави актуелним еколошким темама обједињујемо под жанром Кли-Фај (скраћеница за климатску фикцију). Карен Кардозо (Karen Cardozo) и Бану Сабраманијам (Banu Subramaniam) истичу да нам „фикција пружа јединствени начин производње знања, културне политике и активизма, истражујући пресеке живота, науке и уметности на начине који су истовремено реалистични и спекулативни” (Cardozo & Subramaniam 292–310). Кардозо и Сабраманијам објашњавају да интерсекцијом књижевног, културног и политичког дискурса, можемо замислити различите верзије будућности и распетљати односе које нам намећу род, раса, класа, националност или сексуална оријентација (Исто). Додатно, Кардозо и Сабраманијам предлажу да под термином биофикција обухватимо оне врсте наратива који су реалистични и који драматизују последице биотехнолошких иновација. Биофикција је, према њиховом мишљењу, интердисциплинарни жанр јер за креирање успешног текста биофикције није довољно да се ослонимо на књижевност и креативно писање, већ је потребно користити се и књижевном теоријом, као и студијама друштва и културе (Исто).

Цени Офил у роману *Време* на јединствен начин приступа климатској фикцији. Роман је написан у серији вињета у првом лицу једнине; радња (или прецизније речено, одсуство традиционалне радње) се одвија за време Трамповог боравка у Белој кући. Протагонисткиња никада не спомиње име председника, али нам два пута сугерише о коме се ради. Први пут то чини бележењем кратког и препознатљивог одломка из његовог говора – *Колико сам само зјодан, зар не? Колико сам зјодан* (Offil 2020: 72) – који чује преко појачаног телевизора из куће комшинице, госпође Ковински (Mrs. Kovinski). Други пут, Лизи Бенсон се осврће на председников бесмислени одговор на питање у вези топљења глечера: „Чујте, чуо сам ја све о томе“, рече човек са црвеним лицем. „Али шта ће се догодити са америчком климом?” (Исто: 73).

У оваквој Америци где је, политичко време заиста почело убрзано да се мења (првим) доласком Трампа на власт, протагонисткиња Лизи Бенсон се суочава са властитом анксиозношћу која је изазвана не

само свешћу о еколошким и климатским променама, већ и политичким немирима који их прате. У таквом окружењу, питања попут „Која је разлика између катастрофе и ванредног стања?” (Исто: 196) добијају посебан значај. Протагинисткиња и сама предлаже одговор који служи и као метафора за стање у коме се налази друштво.

Катастрофа је изненадни догађај који проузрокује велику штету или губитак. Ванредно стање је ситуација у којој нормалне операције не могу да се наставе и захтева хитан одговор како би се спречила катастрофа (Исто).

3. Еколошка анксиозност и некрополитичке динамике у роману *Време*

Као што нам сам наслов *Време* сугерише, централна метафора романа је време и односи се подједнако на климатску и на друштвено-политичку атмосферу. Проза Џени Офил се препознаје по кратким параграфима унутар којих су, као под микроскопом, увећани свакодневни тренуци.

Ели седи за кухињским столом и испробава један по један фломастер како би видео који још увек ради. Бен му доноси чинију воде да их умочи при тестирању. Према тренутној пројекцији, Њујорк ће до 2047. године, искусити прве драматичне температуре које ће нам угрозити и променити животе (Offil 2020: 106).

Вињете се нижу тако да стварају осећај хитности и дубоког промишљања живота, мешајући бриге са моментима прожетим хумором: „Добра ствар код зависности од таблета за спавање је што се не називају „зависношћу”, већ „навиком”” (Исто: 16).

Погледајмо детаљније микрокосмос који је Офил створила за своју протагонисткињу, Лизи Бенсон. Лизи је бела Американка која живи у Њујорку са супругом Беном и сином Елијем и ради као библиотекарка на универзитетском кампусу. Иако се у роману не даје прецизна локација њиховог дома, Лизи сугерише да живе у крају познатом као Мали Бангладеш или Мали Пакистан, где је већина становништва пореклом из Јужне Азије. Описујући етничку структуру основне школе коју похађа њен син, Лизи истиче да је само десет процената родитеља бело (Исто: 83). Лизин супруг Бен ради од куће као програмер, а у слободно

читаоца са свешћу о невидљивим предностима које одређене групе (у овом случају је то бели, образовани, ситуирани мушкарац – носилац патријархата) уживају и како те привилегије утичу на њихову перцепцију света и на њихове односе с другима. Сцена са „тестом привилегија” наставља се суптилном критиком статичности америчког друштва, што видимо у следећем цитату:

И усамљени инжењер жели да смањи владу. Жеља за мањом владом, наравно, није нова. Крајем деветнаестог века, један званичник америчке владе предложио је затварање канцеларије за патенте. Образложио је да је све што је важно већ измишљено (Исто: 49).

Лизи Бенсон постаје све више опседнута надолazeћим климатским катастрофама када прихвати задатак да асистира својој бившој менторки Силвији, сада признатој ауторки подкаста о суочавању са еколошком кризом. Њена нова улога подразумева одговарање на писма забринутих слушаалаца и пратилаца, који, попут Лизи, осећају преплављујући страх и несигурност пред неизвесном будућношћу.

Питање: Који су најбољи начини да припремим своју децу за надолazeћи хаос?

Одговор: Можете их научити да шију, обрађују земљу, граде. Ипак, можда ће најкорисније од свих вештина бити технике за смиривање уплашеног ума (Исто: 93).

Овај одговор истиче да Лизина лична борба рефлектује колективну анксиозност друштва које стоји на ивици еколошког колапса.

Како њена анксиозност постаје све израженија, Лизи почиње да тражи начине за смирење. Један од начина је похађање часа медитације. Сцена на часу медитације открива суптилан коментар на тему друштвених привилегија, усмерен на жену из вишег економског слоја.

Коначно сам дала шансу том часу медитације. Болео ме је колена па сам седела на столици. Она “просветљена” жена је седела на јастуку. На крају часа је поставила питање – или је мислила да јесте: “Имала сам среће да проведем пуно времена у свету растопљеног ега. Али примећујем да имам проблема да се вратим у диференцирани свет, онај о ком сте управо говорили, где морамо да перемо судове и износимо смеће.” Приметила сам да је у поодмаклој трудноћи. Ох, не брини, помислила сам, тај диференцирани свет управо долази по твоју гузицу (Исто: 23).

Цитат илуструје иронију духовног елитизма, где трудна жена, кроз коментар о „растопљеном егу,” открива своју отуђеност од реалности свакодневног живота. Њена неспособност да се врати у „диференцирани свет” показује како духовност понекад може постати привилегија која омогућава дистанцирање од обавеза и брига које већина људи свакодневно доживљава.

Ако упоредимо роман *Време* и претходни роман Џени Офил, *Завод за најаћање*³ (*Dept. Of Speculation*) из 2014. године, приметимо да и овом ранијем делу протагонисткиња показује знакове анксиозности. Неименована јунакиња *Завода за најаћање* растрзана је између обавеза у браку, материнских инстинката и своје амбиције да се посвети уметности. Упоредјујући ова два дела, примећујемо да Офил „прелази са бележења свакодневних брига и ужаса на проблеме масовног изумирања” (Goyal et al. 2020: 78-99).

Време реалистично приказује свакодневни живот протагонисткиње у различитим улогама – мајке, жене, сестре, библиотекарке и асистенткиње – нудећи тиху и нијансирану анализу еколошке анксиозности и имплицитне некрополитичке последице еколошке кризе. Иако роман *Време* приступа некрополитици имплицитно, Лизин однос са светом око себе пружа увид у суптилне некрополитичке динамике. Њена размишљања и свакодневне интеракције са људима из различитих друштвених слојева – од оних на позицијама моћи до маргинализованих група које су посебно рањиве у контексту еколошке кризе – наглашавају сложеност њеног света.

Подкаст *Пакао и висока вода (Hell and High Water)* Лизине бивше менторке Силвије отвара конкретна питања о преживљавању и борби против климатских промена. Овај наративни слој у роману функционише као тихи коментар на сложене односе моћи унутар некрополитичког система, додајући и перспективу такозваних „апокалиптичара“. У роману *Време*, апокалиптичарима се називају појединци или групе дубоко обузети визијама катастрофе и пропасти у контексту еколошке кризе. За њих је будућност мрачна или неизвесна, што изазива интензивни страх који обликује њихове животне изборе, вредности и односе према другима и околини. Питања попут *Да ли изумирање има значаја с обзиром на то како се завршава Библија?* и *Како ће њоследње генерације знаћи да су њоследње?* (Offil 2020: 27) истичу дубоку егзистенцијалну кризу апокалиптичара. У роману, апокалиптичари симболизују колективну анксиозност пред климатским променама и представљају илустрацију екстремних психолошких и друштвених одговора на могући еколошки колапс.

³ Превод романа *Dept. Of Speculation* је у Србији објављен 2021. године као *Zavod za nagađanje*.

Теја Шоштерић (2020: 41) анализира јунакињу романа *Време* кроз призму екофеминизма. Према Џенис Биркеланд (Janis Birkeland), екофеминизам је друштвени покрет и холистички систем вредности који указује на повезаност између патријархалне моћи и уништавања животне средине и предлаже прелазак са хијерархијских односа моћи на етику реципроцитета и одговорности (Birkeland 1993: 13-59). Екофеминизам је изграђен на уверењу да се борбе против опресије над људима и против експлоатације природе не могу водити одвојено (Gaard 2011: 26-53). Шоштерић истиче да јунакиње климатске фикције, посматране из екофеминистичке перспективе, показују изузетну психолошку снагу у суочавању са катастрофом (Шоштерић 2020: 41). Ове жене су спремне на херојска дела било због урођеног савезништва са мајком природом која пати, или због заједничког одбацивања патријархалних норми (Исто). Ипак, Шоштерић примећује да многе јунакиње еколошке фикције у савременој америчкој књижевности долазе из ”првог света” – беле су, образоване, и најчешће из средње класе – и немају увид у животе жена из других социјално-економских миљеа (Исто: 42).

Лизи Бенсон, наизглед припада овој групи. Међутим, због њене преокупације временом и катастрофама, Лизи постаје усамљена у својој мисији да се припреми за промене. Како се Лизи све више повлачи у себе, њен свет постаје ужи, а време се убрзава. Док проводи све више и више времена у онлајн претрагама, Лизи не примећује да се граница између екрана и живота полако губи, а са њом и граница између стварности и фикције. Микрокосмос Лизи Бенсон сада заиста одражава карактеристике нашег времена како их је дефинисао Мбембе (2019). Оно што Лизи Бенсон разликује од мене или неке друге сличне жене (беле, образоване, релативно ситуиране) је то што је она књижевна јунакиња, а као таква мора поћи на неко херојско путовање. За Лизи, ово путовање је пут преображаја у јунакињу која је спремна за опстанак. Или можда и није...

Једног дана сам морала да потрчим за аутобусом. Толико сам се задихала да сам одмах схватила да је сва моја припрема за апокалипсу осуђена на пропаст. Умрећу рано и неславно (Offil 2020: 187).

4. Закључак

Сећам се када је Силвија интервјуисала познатог футуристу. Питала га је шта ће бити са нама, а он је поновио своју, већ познату, предикцију: *Ситари људи у великим њадовима који се њлаше неба* (Offil 2020: 53).

Лизи Бенсон и друге јунакиње климатске фикције приказане су као свакодневне жене, мајке и неговатељице које, суочене са претњом еколошке катастрофе, доносе тешке одлуке које некада укључују и одустајање од традиционалних улога мајчинства. Један од све чешћих одговора на климатске проблеме међу млађим генерацијама је одлука о одрицању од родитељства због неизвесности о судбини потомака. Према чланку објављеном 2020. године у Њујорк Тајмсу (Blum 2020), жене у Америци изражавају већу забринутост због климатских промена, што, како примећује Шоштерић (Шоштерић 41), доприноси порасту анксиозности у вези са родитељством. Жене које већ имају децу, забринуте су за њихову будућност попут Лизи Бенсон, док оне које тек разматрају родитељство, при доношењу одлука узимају у обзир и страхове везане за могућу еколошку катастрофу.

Када је у питању тема мајчинства, Лизи Бенсон, слично као и нараторка *Завода за најањање*, показује мешовита осећања. У једном тренутку завиди мајкама које имају више од једног детета – „Зашто и ја нисам имала више деце, тако бих имала веће шансе да успем као мајка” (Offill 14), а у другом тренутку прави списак вештина које би њен син требало да поседује да би преживео катастрофу. Поред различитих вештина, један од услова за опстанак је да нема деце – „Једном сам питала Силвију шта бих могла да урадим да га припремим. Било би добро да је вешт, рекла је. И наравно, да нема деце” (Offill 189).

У свом истраживању о јунакињама климатске фикције, Теја Шоштерић (2022: 47) закључује да су женски ликови чешћи у оваквим наративима вероватно зато што су особе које се идентификују као жене подложније еколошкој анксиозности (Coffey et al. 2021). Додала бих да данас жене предњаче и међу ауторима климатске и биофикције. Разлог за овакву предност је још увек ствар спекулације. Можда због чињенице да мушкарци, жене и транс особе у нелибералном и патријархалном друштву и даље немају једнака права и услове, па се та угрожавајућа неједнакост пројектује и у свет који је на рубу апокалипсе. Или пак због чињенице да су жене биолошки свесније своје улоге неговатељица, па на себе преузимају и бригу о планети.

Оно што је важно извући из анализе романа *Време* јесте да жанрови попут климатске и биофикције имају изузетан културолошки, социолошки и педагошки значај за нашу одрживу будућност. Кардозо и Сабраманијам истичу да овакви жанрови пружају визију ослобођену аргументације или осуде, што нам омогућава да замислимо различите будућности и светове (Cardozo & Subramaniam 292–310). Ово замишљање различитих будућности стратешки је важно за наш избор да

се фокусирамо на очување планете. Према речима Ејвери Гордон (Avery Gordon), „неопходно је да замислимо да живимо на другачијем месту да бисмо уопште могли тамо да стигнемо” (Gordon 1997: 5).

Шоштерић (2022: 42) истиче да је људском уму веома тешко да у потпуности схвати сложеност проблема као што је деструкција природе, јер немамо историјске примере који би нам били релевантни. Климатска фикција нам помаже да попунимо ове празнине у разумевању, да наслутимо могуће последице катастрофе и да предузмемо кораке ка њиховом спречавању. У оквиру климатске фикције, важно је размотрити проблем еколошке анксиозност. Пану Пихкала сугерише да би еколошку анксиозност требало да посматрамо из два угла – као алат и као проблем (Pihkala 2021: 126). Као алат, јер нас страх може упозорити на потенцијалне опасности; и као проблем, јер, ако нас анксиозност парализује, сви напори за побољшање одрживости планете биће осуђени на пропаст.

Литература

- Berry, Helen L., Thomas D. Waite, Keith B. G. Dear, Anthony G. Capon and Virginia Murray. “The Case for Systems Thinking About Climate Change and Mental Health.” *Nature Climate Change* 8 (2018): 282–90.
- Blum, Dani. “How Climate Anxiety Is Shaping Family Planning.” *New York Times* (27. 01. 2020.). <https://www.nytimes.com/2020/04/15/parenting/climate-change-having-kids.html> (преузето: 12. 03. 2024).
- Cardozo, Karen and Banu Subramaniam. ”Genes, Genera, and Genres: The NatureCulture of BioFiction in Ruth Ozeki’s *All Over Creation*.” У *Tactical Biopolitics: Art, Activism, and Technoscience*. Уредници Beatriz da Costa и Kavita Philip, 292-310. Cambridge, Massachusetts: MIT Press, 2008.
- Clayton, Susan, Christie Manning, Kirra Krygsman and Meighen Speiser. *Mental Health and our Changing Climate: Impacts, Implications, and Guidance*. Washington, DC: American Psychological Association & ecoAmerica, 2017.
- Coffeya, Yumiko, Navjot Bhullar, Joanne Durkin, MD Shahidul Islam and Kim Usher. “Understanding eco-anxiety: A systematic scoping review of current literature and identified knowledge gaps.” *The Journal of Climate Change and Health* 3 (2021): 1-6.

- Frankel, Laurie. *One Two Three*. New York: Henry Holt and Co., 2021.
- Gaard, Greta. "Ecofeminism revisited: Rejecting essentialism and re-placing species in a material feminist environmentalism." *Feminist formations* 23/2 (2011): 26-53.
- Gaard Greta, ed. *Ecofeminism: Women, Animals, Nature*. Philadelphia: Temple University Press, 1993.
- Gordon, Avery. *Ghostly Matters: Haunting and the Sociological Imagination*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1997.
- Goyal, S., L. Choksey, I. P. R. Prosdocimi, A. Niven, L. Saint-Loubert, F. Naveed, ..., & E. Dawson Varughese. "Political and Planetary Panic: Penning Motherhood in Trump's America." *Wasafiri* 35/3 (2020): 78-99.
- Jong, Erica. "Survival." *Women's Review of Books* 37/1 (2020): 25.
- Kingsolver, Barbara. *Flight Behavior: A Novel*. New York: Harper Collins, 2012.
- Kurth, Charlie and Panu Pihkala. "Eco-anxiety: What it is and why it matters". *Frontiers in psychology* 13 (2022) <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2022.981814/full> (преузето 10. 03. 2024.).
- Mbembe, Achille. *Necropolitics*. Durham: Duke University Press, 2019.
- Ozeki, Ruth. *All Over Creation*. New York: Penguin, 2002.
- Offill, Jenny. *Weather*. New York: Alfred A. Knopf, 2020.
- Ofil, Dženi. *Zavod za nagađanje*. Beograd: Booka, 202
- Powers, Richard. *The Overstory*. New York: W. W. Norton & Company, 2018.
- Pihkala, Panu. "Eco-anxiety". У *Situating Sustainability: A Handbook of Context and Concepts*, 119-133. Уредници С. Parker Krieg и Reetta Toivanen. Helsinki: Helsinki University Press, 2021.
- Pihkala, Panu. "Climate Anxiety, A Report." *MIELI Finnish Mental Health Society*, Helsinki, 2019.
- Šošterić, Teja. "The Unlikely Heroines of Climate Fiction: Women, Work and Nature in *Weather* and *New Wilderness*." *helden. heroes. héros. E-Journal zu Kulturen des Heroischen*. Special Issue 8 (2022).

Aleksandra Panić

Faculty for Media and Communications

Singidunum University

alex@alexandrapanic.com

Eco Anxiety and Necropolitical Dynamics in Jenny Offill's *Weather*

Climate change has been recognized as one of the most critical global challenges of the 21st century, not only for its environmental and ecological consequences but also for its serious impact on human health, particularly mental health. One example of how slow, gradual climate change affects individual mental health is the occurrence of ecological anxiety (eco-anxiety) —a psychological response characterized by feelings of helplessness and fear about the future of the planet. This paper explores the concept of ecological anxiety in Jenny Offill's novel *Weather* (2020), while situating this phenomenon within the theoretical framework of necropolitics, as articulated by Cameroonian philosopher Achille Mbembe. The novel functions as a microcosm for exploring the social, political, and existential dynamics of our time, where climate change intensifies structural inequalities and disproportionately exposes marginalized populations to greater ecological risks.

The novel *Weather* narrates the experience of Lizzie Benson, a woman and a mother living in New York who struggles with anxiety of impending environmental disaster. Through an experimental yet highly relatable narrative structure, Offill weaves a subtle critique of the necropolitical systems that determine who is spared from and who is destined to suffer the consequences of climate change. Mbembe's theory of necropolitics, which extends Foucault's ideas of biopolitics and biopower, emphasizes the control over life and death. This concept helps us understand how marginalized populations are disproportionately exposed to ecological degradation.

This paper analyzes how Offill positions ecological anxiety as a device to explain deeper necropolitical structures. Lizzie Benson's fear is not personal but symbolic of a larger societal angst, rooted in the unequal distribution of ecological harm: her daily interactions with diverse social groups—from the affluent planning smart escape strategies to marginalized communities who remain vulnerable to climate disasters. The novel subtly states that survival in the face of ecological collapse depends on privilege and access to resources.

By situating *Weather* within the broader context of climate fiction and necropolitical theory, this paper argues that Offill's work serves both as a literary exploration of ecological anxiety and a critique of the political systems that perpetuate environmental harm. Moreover, *Weather* challenges readers to reflect on their own complicity in sustaining these systems. Offill's unique fusion of wit, reflection, and narrative fragmentation captures the complex emotional landscape of living in an age where the future of our planet feels increasingly uncertain.

Keywords: Eco-anxiety, Climate change, Necropolitics, Climate Fiction, Ecofeminism.

Primljeno: 31. 8. 2024.

Odobreno: 16. 10. 2024.